

Salvador Espriu

Poemes i narracions (Antologia)

*Esriu,
100 anys*

Introducció i antologia: Antoni Prats

ELS NOSTRES AUTORS

bromera

LA RIERADA

I anem de tomballons d'una banda a l'altra.

DJELAL-EDDIN RUMI, *El Mesneví*

I

Per la diada del gloriós sant Hipòlit, que és el patró d'un poble veí de Sinera, tan veí que a vegades s'hi confon, celebraven la festa major. Aquest pare de l'Església primitiva no compta amb gaires devots. És un pobre màrtir de cap blanc i mans escleroses. Vells hagiògrafs afirmen que Hipòlit va morir esbalçat dintre un pou ple d'aigua, sota l'imperi de Deci, després d'una vida esmerçada en el magisteri de la paraula de Crist. El sant té un esgarriós color moradenc i cobreix les carns amb rebregades vestidures episcopals, unes robes destenyides i apedaçades, pròpies d'una diòcesi insegura, afligida per persecucions i sense rendes fixes. La imatge rep un culte vergonyant en un racó d'un petit altar amagat i romàtic, tot l'any privat de llum. El sagristà, l'escolanet o la beata que passen davant el benaurat, tot fent via cap al Santíssim, el miren, despectius i sorneguers, i li neguen el refrigeri i el consol d'una pregària.

Els mateixos sacerdots el saluden distretament, com a potestat d'una categoria molt reculada, i reserven l'opulència de la unció i del gest per a protectors d'una gràcia més accessible: sant Pancraç, sant Antoni i els innumbrables deixebles de l'escola ignasiana. A l'història d'Hipòlit a penes hi ha miracles. Aquest ofegat és tardà en la intercessió. Els ulls fatigats d'erudit es mig clouen i es desinteressen de les coses de la terra. La boca, entreoberta, es torça, lamentablement, a la recerca de l'aire impossible. Hi ha qui creu que, si t'atansaves molt a la imatge, sentiries un alè cansat, una ranera feixuga i dificultosa de moribund. És un sant tràgic, avorrit i passiu. La gent de la costa, que és primmirada i té una orella exigent, rebutja el seu nom perquè el troba ridícul.

Hipòlit espera tot l'any en la tenebra del seu cau l'arribada de l'hora lluminosa. Vint-i-dos d'agost, temps de xafogor. És dia d'intercanvi d'encarcarades salutacions jeràrquiques. El temple ressona de càntics, i el clergat alaba el sant i li ofrena tota la pompa de l'encens i de la reverència litúrgica. A la tarda el muden i el passegen per tot el poble. Serpentes, xaranga, repic de campanes: triomf del patró. Porta un penjoll de raïms primerencs entortolligats a la crossa pastoral, un present dels comparets perquè aparti de les collites amenaces de temperi: les rierades de sant Hipòlit tenen mala fama en tota la comarca, i són molts els anys que els aiguats malmenen la verema. Aquesta temença

renovada no distreu, però, de celebrar les festes. Tot el poble flameja de balls, de brogit, de rialles, de gatzara. És elevada la draperia dels envelats, i es munten a tota pressa els esquelets de fusta de les barraques de fira, i no hi falta la parada del xurrer valencià, un homenot renegaire, galiassa, de males puces, cosit de ganivetades i clapes de verola. Les bones estones transcorren, regalimoses de suor, enmig de la cridòria. Després, quan tot ha acabat, Hipòlit s'ajoca amb resignació en la seva fornícula i enyora el sol que tot just el va fregar, mentre espera el retorn de l'onomàstica.

II

Caiguda de tarda d'agost. Les tendes dels firaires s'arregleraven sota els plàtans. Entre dos llustres, esdevenia una tremor de llumenetes en la clenxa irregular de la riera. El passeig s'omplia de gernació. La canalla corria perseguint-se, es rebolcava pel sorral i s'embadocava de sobte, glatint per les juguines que considerava inabastables, i maldava per entendre la ferma resolució contrària dels pares. Més amunt, la gentada s'arremolinava a la porta de l'envelat i allí, entorn del voltar dels cavallets. Feia bonic de veure a tota marxa, amb les bombetes flamejant entre les cintes, la roda vistosa i alegre que il·luminava la nit. L'amo s'esgargamellava a la cacera de clients. Tenia una pila d'amics d'altres

anys, coneguts ja en vida del pare, abans que ell es casés. Aquests economistes l'aücaven i li retreien els guanys fabulosos:

«Va bé això, avui».

Ell somreia i ensenyava unes dents llargues, de llop. No ho afirmava ni ho negava mai, encara que ja era això, ja. Es netejava la suor i continuava la crida.

«Werner, ajuda'm!»

«Primer sóc jo.»

«Werner, aquí!»

Les noies reien i assaltaven, pel plaer de l'ajuda, els llocs difícils. Perquè en els cavallets hi havia de tot: camells d'altres gepes, i poltres de sang noble, amb els caps de cartó guarnits de plumells, i elefants d'orelles de pàmpol, predilectes dels menuts. I aquella baldufa que girava amb moviment de rotació, amb independència del voltar general dels cavallets. Era difícil d'abastar-la, però totes les noies casadores hi volien pujar i totes s'hi marejaven. Xivarri. Un crit d'auxili:

«Werner, ajuda'm!».

Werner, un mosso alemany recollit de la pols i la fam d'aquests mons de Déu, s'atansava i cenyia amb la protecció dels braços els fràgils cossos que es lliuraven confiadament al minyó ben plantat. La més bona atracció dels cavallets era aquesta. Els mascles del país vigilaven amatents, gelosos.

«Werner, ajuda'm!»

«Werner, aquí!»

Werner avançava amb el seu pas indiferent. Ara s'aturava, i els ulls esguardaven la nit. Sospirava amb recança. És que ja n'estava tip, fins no sabia on, de tot això. Si podia tornar endarrera, no fóra de segur tan ximple.

III

Si ho hagués sabut, no hauria fet tantes bestieses. Quina calor, la d'aquesta terra de l'infern! I ara, a Meissen, a la mateixa hora, la gent passejava abans de sopar per la vora del riu, que remorejava entre tells i dulcificava la cremor d'un dia de sol amb la fresca de l'aigua. I ell s'havia aquí d'acontentar amb la seca riera, amb la cridòria de les acaballes de la festa, amb la fortor d'aquesta gernació baladrera, amb la música de mal somni i la roda del *Karussell* en inacabable voltar, que ja marejava. Més li hauria valgut de quedar-se a casa, d'obeir el pare i de ser un bon obrer, seguint la tradició de Kaendler, de la família. Era un beneit, potser pensava a recular? Això ja no tenia remei, no calia que s'hi capfiqués. La culpa va ser d'Else, que no el va estimar. Almenys rebentessin, que refrescaria. Uns nuvolots molt negres. No n'havia vistos mai de tan negres a les riberes de l'Elba. Però ella no el va estimar, cada cosa en el seu lloc, perquè, si no, hauria estat un altre. Ja venia, que no cridessin. Hi havia alguna dona

bonica, però cap tan bonica com Else. Aquesta tenia les cames fines, ben fetes, i ell no tenia vergonya. Trenta llargs anys malmesos. Trenta anys, trenta anys. Ja havia rodat prou, n'estava cansat i se'n voldria tornar. Tornar? Que ja era boig, ¿com el rebrien els pares, els germans, els amics i ella? Que es desenganyés, aniria rodolant, rodolant, igual que el *Karussell*, fins que un dia cauria i s'ajauria definitivament en el camí, i bona nit. Visquem, Else. Ja ho veus, t'estimo, però engrapo la cintura d'aquesta altra. On vols, al llom d'un camell o potser al d'un cavall? Hi ha de tot, tria. Aquesta calor. Qui pogués córrer per la vall del Triebisch, amb la bicicleta. Ell i Else al darrera. Per la muntanya tronava, no tardaria la pluja. Que si ho hagués sabut, ara seuria entorn de la cervesa, amb Peter, amb Franz i amb Konrad, i fóra porcellaner i pare de família, i es veuria lliure de tota aquesta misèria, de tota aquesta misèria, Else, sí. I ja plovia.

IV

De primer era un xim-xim pausat. Encara que, en temps de sant Hipòlit, molts se'n varen riure. Però a la banda de muntanya el cel era ple de núvols, el llampec sovintejava, el tro bruelava cada vegada amb més empenta. Era l'últim dia de la fira, ja no hi havia més balls, i els homes de l'envelat, en sotjar els

senyals de tempesta, s'afanyaven a desmuntar les robes i la carcassa.

«I vós, que no plegueu, Jaume?»

«No hi ha por. No farà res, al capdavall.»

Acostumava, ja de quan el pare vivia, de quedar-se una temporadeta al poble, passades festes. Sempre hi havia engrunes per escurar i més aquest any, amb el reclam dels braços de Werner. Altrament, mancava feina a les rodalies fins a la Mare de Déu de setembre.

Els companys de l'envelat l'advertien:

«Mireu que això s'encapota. Vós sou gat vell, Jaume. Compte amb les rierades».

El feudal dels cavallets s'agitava amb una sobtada ira.

«La rierada, la rierada! Tots dieu el mateix. No he entomat mai ni una gota d'aigua en aquesta riera i porto les sangs podrides d'arrossegar-me per aquest sorral. La humitat que pugui baixar, me la beuria.»

Esclatava en rialles. Els altres es desinteressaven.

«Com vulgueu, vós mateix. No direu pas, després, que no se us avisa.»

Uns pescadors ajudaven:

«Sí, per vós fareu, però ensumo que sant Hipòlit durà cua d'aiguats».

Un d'ells va afegir religiosament:

«No falla. Aquest matí la vella Muntala es cobria amb mantellina. Boira espessa. No falla.»

Intervenien un manefla:

«Us dic que a Collsacreu i a l'altra banda les deuen donar que Déu n'hi do: anissos i tot».

L'home dels cavallets tallava advertiments i comentaris:

«Ja n'hi ha prou. Aneu-vos-en».

El temps no aclaria. El xim-xim passava a plovina, la plovina a xàfec. La gent es va tancar dejorn a casa, amb el presagi de la rierada.

V

Aquella nit el mal temps i el molt cansament varen netejar de rondaires tot el poble. Després de les diades, els joves dormien amb una son profunda. Els vells també, amb la fatiga de la ja enllestida complicitat. El cant d'un embriac alternava amb el d'un vigilant nocturn, i el miolar d'un gat errabund i llunàtic va reforçar amb la seva ajuda el concert d'aquelles veus. El borratxo aviat es va ensopir i va caure, ja a domicili, en el jaç. El vigilant buscava un redós segur i allí s'aclofava i no piulava més. L'animal, tercer representant de la bohèmia, era acerbament escarmentat de romanticismes i fugia, amb la cua escaldufada, per viaranyes on les ires no acostumaven d'arribar.

Refrescava i feia de bon dormir. La gent dels cavallets, malgrat el soroll de la pluja, també reposava. En somnis, Werner passejava per les valls de l'Elba, i l'eny-

rança se li omplia de grates imatges. L'Elba: l'aigua tan a prop, que li semblava veure-la, tocar-la, sentir-la com corria. Ell i Else, sols. Les fantasmes eren eliminades d'aquesta felicitat tota nova. Qui se'n recordava de les passades baixeses? Ja s'havia fos la memòria de la fam, dels mancaments, de la vergonya. Else i l'aigua, ara. Només Else i l'aigua.

Era despertat amb violència. L'amo el sacsejava, tot baladrejant-li, esfereït, un nom. Werner va endevinar: la rierada! Tràgic moment dels aterrits. Vagarejaven, mig nus, a la recerca de refugi, el carro abandonat amb rapidesa. El monstre, a cada instant més pròxim, bruelava, invisible, en la foscúria. Acull miraculós d'una porta. Els primers bots ara baixaven d'ample a ample, molt alts i majestuosos, i escombraven d'obstacles aquell seu pas triomfador.

El ruixat no es calmava i es complicava amb pedra. L'espetec despertava els veïns. Meditaven la desempa-rança aliena, eren colpits de caritat i mormolaven:

«Pobra gent».

I cada u es tombava, satisfet del calent recer, de l'altra banda.